

прикладів нових категорій доводиться інноваційність нового підходу в межах соціальної епістемології, що забезпечує інтелектуальну його доказовість.

Ключові слова: епістемологія науки, методологія науки, нова концепція наукового пізнання, дослідження, дослідницьке поведіння, мова науки.

V. Onopriyenko

METHODOLOGICAL RESOURCES OF THE NEW EPISTEMOLOGY OF SCIENCES

Introduction. Social epistemology of science is a modern field of research that is actively developing in the world, producing new approaches and generating heated debate. It did not arise from scratch and is a synthesis of several philosophical and special scientific concepts. In the post-Soviet space, this area of research is effectively and on an original conceptual basis developed at the Institute of Philosophy of the Russian Academy of Sciences, where a new understanding of cognition as creativity has formed. **The aim and tasks are** to show the advantages of modern social epistemology of science, expanding the horizon of philosophy and methodology of science, to convince researchers to use a new arsenal of cognitive tools. **Research methods** used in the article are directly connected with the new concept of cognition: cognition is understood as a process that accompanies the activities and communication of people and performs the function of providing them in an ideal way. Creative knowledge gives rise to virtual worlds, creates the prerequisites for the creation and existence of cultural objects in general. Modern interest in virtualism is associated with methods of expanding the horizon of consciousness, creating the prerequisites for generating any cultural object. **Research results.** Cognition is a philosophical category that describes the process of constructing ideal plans for activity and communication, creating symbolic systems. Cognition is an independent reality that permeates all aspects of the human world and can only be distinguished from it in abstraction. Cognition deals with the content of collective activity and communication, which for their organization need ideal, i.e. possible, trial, approximate, variable models. The dynamics of the generation of knowledge is vectorial in nature, associated with a research, search setting to expand the scope of ideal constructs. The function of cognition is to superimpose a network of signs on the world - scientific formulas, moral norms, artistic images, magic symbols that allow a person to organize his being in the world and structure his psyche in such a way as to give it mobility and variability, thereby providing the possibility of activity and communication. The main feature of human cognition, unlike the analogous psyche of animals, is constructiveness. **Discussion.** Cognition is not copying of cognizable reality; it is an introduction of meaning into reality, the creation of ideal models that allow directing activity and communication and systematizing acts of consciousness. **Conclusion.** The article illustrates the innovativeness of the new approach in the framework of social epistemology, providing intellectual evidence for it, using examples of new categories.

Keywords: epistemology of science, methodology of science, new concept of scientific knowledge, research, research behavior, language of science.

УДК: 37.015.3:159.922

В. В. Мудраков¹, О. С. Поліщук²

ДЕЯКІ МІРКУВАННЯ ЩОДО ПРОБЛЕМ ІДЕНТИЧНОСТІ ТА ГУМАНІТАРНОЇ БЕЗПЕКИ

¹Хмельницький національний університет

²Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

Анотація. Статтю присвячено аналізу ідентичності у контексті спроби визначення гуманітарної безпеки з погляду актуальних подій в Україні. Призмою аналітики є перетин суспільствознавчого та філософського знання. Автори діагностують сучасну українську ідентичність як стан «постійних світоглядно-суспільних хитань» – стан збентеженості ідентичності, а також акцентують увагу на цінностях як ключових факторах самоідентифікації. Наголошується на необхідності культурного нарративу як плекання цінності власної самобутності і «власної філософії». З цього засновку виводиться загальне змістове наповнення гуманітарної складової безпеки та деякі основні моменти її концептуалізації: «картина майбутнього», «утвердження того, ким вже є», «відчуття бути разом», «монадна особистість». За такого ідейного посередництва мають місце певні алюзії на швидкість та якість українського самоствердження ідентичності.

Ключові слова: ідентичність, автентичність, цінності, гуманітарна безпека, збентеження та утвердження ідентичності, культурний нарратив, здоров'я ідентичності.

Вступ

Кінець ХХ – початок ХХІ століть для посттоталітарних суспільств ознаменувався виявом нової проблеми, яка пов'язана з ідентифікацією особистості в умовах, з одного боку, глобалізації та входженням у полікультурний простір співіснування, з іншого – з «відрижками» старих ідеологем та архаїзацією політичних пріоритетів. Відповідно до цих тенденцій, виокремлюються й особливості ідентифікаційних процесів. Втім такі процеси не є чітко диференційованими та однорідними з позиції остаточності й безповоротності їхніх світоглядних переконань. Це, радше є певними світоглядно-ідеологічними сумішами. Так, скажімо, одна частина українського соціуму ідентифікує себе тільки із суспільством, тобто з певною соціальною групою, прив'язуючись виключно до місця в онтологічному

сенсі, а не державою Україна, тобто не у генеалогічному (Мудраков, 2019: 160–165); інша, навпаки, «грає» тільки на «зацікавленій», тобто «патріотичній моралі» (Макінтайр, 1998: 524–543) в усвідомленні своєї самобутності, нехтуючи почасти тими імперативами, що відкривають двері до відкритого співтовариства цивілізованого світу; ще інша сторона взагалі не усвідомлює свого значення як суспільної сили, розмірковуючи про самоналежність тільки у світлі певних успішних результатів діяльності чи економічних досягнень, бажаючи лиш достатку, не залежно де, ким і за яких умов вони будуть отриманні. Свідченням таких класифікацій є наша історія за період незалежності: від 90-х, через революції, окупацію територій та війну, до формування політичної нації. Тобто ці процеси у таких типах суспільства – це постійні гойдалкові позиціонування. Спільним для них усіх

постає проблема *здорового самоусвідомлення* себе як самотної й самодостатньої одиниці з перспективами самостійного розвитку навколо спільної політичної ідеї. Така проблема – найперше, що варто вирішувати у таких суспільствах: стратегія духовно-інтелектуального розвитку, якісна внутрішня політика щодо основних факторів ідентичності, блок гуманітарної безпеки.

Отже, процес ідентифікації не потребує доведення своєї актуальності, адже йдеться як про кожну особистість зокрема, так і про суспільно-державні перспективи загалом. Виходячи із цього, ставимо **за мету** окреслити ті засновки формування зазначених потребностей у формуванні ідентичності, які виходять із гуманітарної аналітики теперішнього та філософсько-світоглядних студій актуального й потенційного.

Методологія дослідження

Забезпечення продуктивності висновків виходить не тільки із вдалого підбору якісної літератури, а, передовсім, використаної методології при її аналізі та аналізі реального стану справ. Об'єктивні реалії, що стали об'єктом дослідження, з одного боку, постають як реальний, так би мовити, дотичний матеріал, з іншого – інтерпретаціями у свідомості інших людей. Втім у обох випадках ідеться про адекватність прочитання, строге перекладання у режим структурування теорії, висновування та прогнозування щодо визначених метою аспектів – опис актуального стану ідентичнісних змін і характеристика потенційних небезпек термінологією складників гуманітарної безпеки. Такий симбіоз указує на продуктивність міждисциплінарного підходу: суспільствознавчого та філософського напрямків. Їхнє перемешування, найбільш результативне для такої тематики, постало у світлі застосування герменевтичного та феноменологічного методів.

Результати

З огляду на сучасний стан українського суспільства і всіх процесів, що з ним відбуваються, мусимо не погодитися з думкою тих чиновників, експертів та дослідників, які стверджують, що з вирішення економічних і соціальних проблем у нашій країні вирішальсьа й культурно-ідентичнісні, що, мовляв, добробут є ключем до самоусвідомлення та самовизнання. Безперечним є те, що розбудова української державності і її майбутнє тісно пов'язані, щонайперше, з внутрішніми процесами формування ідентичності – спочатку відповідь на питання: «*хто я?*», а тоді вже: «*що я можу купити?*», адже, не знаючи, «*хто я!*», мені можна буде «*продати все!*», що завгодно. Однак складається, на жаль, так, що засобом підриву фундаменту української ідентичності стають багатства української держави: численна кількість етнічних груп, різноманітність культур, конфесій, традицій та зумовлених цим соціокультурних проблем роблять життя нашої країни не тільки багатим, але й складним, адже такий плюралізм, зазвичай, стає предметом маніпуляцій суспільною свідомістю. Такий стан «постійних світоглядно-суспільних хитань» не просто бентежить внутрішній

світ людини тут і зараз, але відкладається у структурах ментальної пам'яті негативним досвідом для усвідомлення своєї самотності у майбутньому. Вельми суголосними згаданим багатствам нашої країни постають окремі європейські дослідження, здійснені у Східній Європі. Так, німецький дослідник К. Шльогель, називаючи Україну «Європою в мініатюрі», наголошує: «[...] в Європі є лише кілька країн, що можуть похизуватися подібним етнічним, культурним, конфесійним і мовним розмаїттям» (Шльогель, 2016: 12). Це означає, що нині у Європі починають чути Україну: «Багато європейців зрозуміли, що у війні, яка відбувається лише в двох годинах польоту від Берліна, йдеться не лише про Україну, а й про долю їхнього континенту, про те, чи захистить він свою волю та єдність, а чи підкориться зовнішньому тиску» (Шльогель, 2016: 14). У цьому сенсі можна й варто говорити про європейську ідентичність усіх народів «старого континенту», над яким нависає «загроза зі Сходу». Тобто для нас, як для країни, яка є найближчою до цієї небезпеки, видається важливим усвідомити такі маркери-сигнали, які утверджують нашу приналежність до ціннісної матриці Західного світу. Однак «наша європейськість» вимагає подолати «внутрішнього ворога», що руйнує ідентичність українця – невпевненість та збентеженість своєї внутрішньої цілісності колективної свідомості.

Цінності як ключовий чинник об'єднаної Європи – це, отже, ті еталони, якими ми маємо керуватися у відстоюванні своїх фундаментальних факторів самоідентифікації, опираючись «альтернативним фактам» і військовій навалі. Такі ідентифікаційні параметри є надважливим моментом, оскільки цей процес відіграє роль не просто поведиря у моральному житті чи окремих моментах екзистенційного вибору, а й базису-запобіжника постійній збентеженості, а відтак – маніпуляціям.

Стан збентеження – це розгубленість у виборі ціннісних пріоритетів та світоглядних настанов. Л. Донскіс визначає такий специфічний стан як ідентичність, що постійно потребує впевненості й підтвердження (Донскіс, 2010: 18). Тобто, керуючись ціннісними настановами і відповідаючи на питання, «*хто я?*», людина потребує певного соціального утвердження у вигляді колективного позитивного відгуку як з боку суспільства, в якому живе, так і світового співтовариства. Це – відповідь як погляд в одному напрямку. Такий відгук не просто утверджує її тут і зараз, а створює платформу для світоглядного проектування суспільної системи та особистісного поступу у всіх сферах життєдіяльності.

Зауважимо, що процеси формування ціннісних пріоритетів для українського суспільства, як певних вузлів зміни, завжди були надважкими. Покінчивши з тоталітарною системою в юрисдикційному/правовому сенсі, ще досить тривалий час спостерігався (аж по сьогоднішня) конфлікт цінностей у світоглядно-ментальному й суспільно-політичному. Про особливості згаданого періоду та сучасний стан присвячена окрема наша розвідка (Mudrakov, Polishchuk, 2018: 7-19), де йдеться про ціннісну

матрицю *Homo sovieticus* та *post-Homo sovieticus*. Саме у продовження цьому дослідженню наголошуємо на проблемному стані *post* як основному у сфері гуманітарної безпеки: побудова «картини майбутнього» як унікального ментального коду нашої нації. Ми схилиємось до поєднання цього процесу як формування теорії поступу власної самобутності у потоці історичного процесу та сьогочасних викликів. Ідеться, отже, про необхідність того, що Е. Гусерль назвав «теоретичною настановою»: «Настанова, взагалі кажучи, означає звичний усталений стиль вольового життя, що проявляється у наперед заданих спрямуваннях волі або в інтересах та кінцевих цілях, у культуротворчості, загальний стиль якої є також наперед заданим. У цьому усталеному стилі як у нормальній формі відбувається перебіг будь-якого визначеного життя. Змінюється конкретний зміст культури як відносно замкненого історичного утворення. Людство ж (такі закриті спільноти, як нація, плем'я тощо) у своїй історичній ситуації завжди живе в певній настанові. Його життя завжди характеризується певним нормальним стилем і певною усталеною історичністю чи розвитком у межах цього стилю» (Гусерль, 1996: 73-74). Тобто нова «теоретична настанова» у відношенні до звичного, усталеного стилю – це переорієнтація. У нашому контексті, ця *природна настанова* завжди «накидалася з-зовні», тобто природньою є тільки за назвою, а не за походженням. Вона була штучно нав'язаною. А оскільки насильна штучність не здатна породити справжнього почуття любові та поваги, остільки завжди буде природна реакція і бунт. Звідси, власне, й відчуття збентеженості, а відтак, і необхідність у постійному утвердженні. У будь-якому разі «[...] внаслідок конкретних внутрішніх і зовнішніх обставин на певний часовий момент має виникнути мотив, який націлює на зміну настанови спочатку окремих людей і груп всередині цієї спільноти» (Гусерль, 1996: 74), – висновує Е. Гусерль, а потім стати культурним нарративом чи основною ідеєю подолання збентеженості, утримання та підтримання єдності, – наголошуємо ми. Об'єднуючий нарратив має вміщувати концепції щодо безпеки фізичного та психічного здоров'я соціуму, безпеки множинності можливостей свого світоглядного майбутнього та безпеки вільної передачі, правонаступництва й розвитку культурних надбань, які трансплюються через суспільну комунікацію як пережиті та осмислені ціннісні конфігурації, світосприйняття, задуми. Головне у цих моментах – правильний формулювання, дозування й подача такого нарративу для сприйняття його настільки плюральними ідентифікаціями, про які згадувалося у вступі. Особливу роль тут відіграють громадянські інститути як інструменти втілення, адже це є сигналом та розробкою знизу вгору, а не навпаки, що, отже, долає прогалину між «має бути» і «є» у природній спосіб.

Описане перетворення можна прояснити змістом чи, краще кажучи, висловленим у ньому завданням першого антропологічного закону – *закону природної штучності* (природної неприродності), сформульованого Г. Плеснером. Він наголошує: «Як

ексцентрично організована істота вона [людина] мусить *ще зроби́ти* себе тим, чим *вже є*» (Плеснер, 1988: 134-135). Поступовий шлях втілення себе як певну сталість ідентичність утверджується у своїй автентичності. Людина мусить себе урівноважити, зробити звичними і традиційними ті речі, які є (чи видаються) у цьому процесі неприродними.

Про якісний показник цього процесу переформатування ми висловлюємося двояко – песимістично та оптимістично. Змістове наповнення першої характеристики, власне, виявляє певну агресію і ненависть, що панують у суспільній думці. Людина ж постає розчарованою, депресивною і невпевненою – вона кинута напризволяще. Як наслідок – новий виток загострення ціннісної кризи. Людина перестає замислюватися над майбутнім, припиняє, отже, проектувати свою духовно-соціальну реальність у національно-культурному та суспільно-політичному аспектах. Інакше кажучи, розмивається її ідентичність. Відтак виникає загроза розросту інструментального мислення (Ч. Тейлор). Людина починає жити тільки тут і зараз, сьогонням, а тому переорієнтовується виключно на матеріальні цінності, які дають їй можливість задовольнити свої базові потреби. Змістове наповнення другої характеристики, себто оптимістичного висловлення, виявляє, власне, акцентуацію на досягнутих здобутках, зокрема на самій можливості сутнісного поступу людини як розвитку здатності своєї колективної ідентичності і, звісно, надію чи, наприклад, політичні проекти з обіцянками на кращі перспективи незабаром (Mudrakov, Polishchuk, 2018: 14).

Тож для реальних змін і справжніх перспектив, тобто довершення ціннісного покладання і переформатування сучасного українця-європейця, необхідним є відшліфування і гарт того, що Е. Гусерль називав «власною філософією», тобто іманентною філософською ідеєю чи «іманентною телеологією як прориву» (Гусерль, 1996: 67). У категоріях нашого контексту це постає цінністю якості власної самобутності як постійної мети, яка здобувається та підтримується розумним, поміркованим, проте однозначним гонором самообстоювання – втіленням гуманітарної безпеки. Цю якість варто вважати критерієм ціннісного екзамінування ідентичності. Одним із перших важливих моментів такого іспиту постає визнання внутрішньої потреби *бути разом*. «Потреба бути разом, потреба в належності зумовлюється стурбованістю, яку індивід переживає, коли відчуває загрозу бути поза рамками, в примітивній самотійності, неубезпеченим. І саме стурбованість утворює базу ідентичності, спонукає до належності. Адже належність, корпоративне членство убезпечує від загрози примітивної самотності, що її невіддільним атрибутом є відчуження й незахищеність» (Бистрицький, 2015: 80).

Здатність проходити окреслене випробування постає тим, що дуже суголосно нам з ідеєю «монадної особистості» С. Кримського на рівні методологічних аспектів дослідження людини. Ідеться про здатність особистості «репрезентувати свою націю, свою культуру, свою епоху і, відтак,

маніфестувати індивідуальну іпостась універсального досвіду. [...] І не просто репрезентувати, а давати зразки вчинків, інтелекту та зростаючої совісті. Це є важливим тому, що в наші часи ідеї та проекти повинні випробовуватися на здатність втілюватись у життя особистості» (Кримський, 2008: 352-353). Як вимога у вузлових пунктах переходу в формуванні духовності XXI століття від гуманізму як ідеології людини до персоналізму як утвердження самоцінності особистості людини, вона постає, як продовження такої самоцінності у вияві її ідентифікацій, і настановою до оздоровлення від політико-ідеологічних метастаз ідентичності.

Обговорення

Найзагальніша орієнтація у розмові про ідентичність, безперечно, має бути звернена до першовитоків цього поняття. Так, уперше поняття ідентичності та його наукова розробка з'явилася у працях Е. Еріксона і Дж. Тернера (Tajfel, Turner, 1979: 33-48). Е. Еріксон зазначає, що ідентичність – це багаторівнева структура, яка формується із суспільних факторів у освоєнні культурних норм, соціальних статусів і ролей тощо, а відтак – постає певним віддзеркаленням внутрішньої солідарності людини із соціальними ідеалами та стандартами (Еріксон, 1996). Починаючи з 70-х років, цей термін активно входить до наукового обігу і стає об'єктом вивчення багатьох соціогуманітарних наук. Так, скажімо, у психоаналітичному напрямку проблемам ідентифікації значну увагу приділяли З. Фройд і Ж. Лакан. У соціальній психології до цієї проблеми зверталися Ч. Кулі, Г. Лебон, Дж. Мід, Г. Тард. На думку останніх, ідентичність постає не лише соціальним явищем, але й процесом. У цьому випадку йдеться не стільки про поняття «ідентичність», скільки про «ідентифікацію», тобто процес, у якому людина взаємодіє із суспільством і в результаті її (взаємодії) перебирає на себе соціальні ролі при співвідношенні з тією чи іншою колективною дією соціальної групи. Така настанова має для нашої розвідки особливе значення, оскільки вказує на можливі шляхи переформатування ідентичнісних конструкцій – постановка якісно інших проєктувальних завдань у сфері соціально-гуманітарної політики громадянськими інститутами.

У зверненні на визначення «чим?» постає ідентичність у праці відомого литовського інтелектуала Л. Донскіса «Збентежена ідентичність і сучасний світ» (Донскіс, 2010). Зріз національно-культурного визначення ідентичності пропонує колективна монографія українських філософів «Національна ідентичність і громадянське суспільство» (Бистрицький, 2015), яка стала чи не основним орієнтиром в усвідомленні особливостей національної ідентичності як констант гуманітарної безпеки для цього дослідження.

Висновки

Отже, оздоровлюючи себе у спосіб долання збентеження та утвердження своєї ідентичності, людина набуває готовності відповідати за кожен вчинок свого життєдіяльного поступу як за остаточно визначальний для її колективності, тобто

для цілого народу. Іншими словами, бути готовим ставати зразком – це спосіб формування належності до світу колективних цінностей та толерантної політики визнання. Крім того, це є імперативом збереження здоров'я ідентичності. Це, отже є викликом для самих себе – формування нової європейської ідентичності в Україні шляхом відновлення історичної пам'яті як утвердження культурного нарративу для теперішнього та майбутнього. Це, по суті, є першим кроком до створення «власної філософії» – культури ідей і плекання власної гідності не тільки як теоретичного принципу, але й як щоденного життєво-практичного обов'язку: світоглядних пріоритетів, способу мислення, результати ціннісного переформатування як процес постійного вдосконалення.

Тому, виходячи із таких настанов та реальної української ситуації, можна стверджувати, що гуманітарна безпека у аспекті формування колективної ідентичності – це певний баланс національно-духовних цінностей із суспільно-політичними, це світоглядне здоров'я втілене завдяки інтелектуальному смаку, це усвідомлення множинності шляхів духовного поступу як політичної єдності. Це – шлях, до якого рухається сучасний українець, наближаючись до цивілізованого світу. Йдеться, отже, про демократичні принципи як про результат саморозвитку суспільства – із суспільствознавчої позиції, а з філософської – можливість сутнісного поступу сучасника як розвитку здатності своєї колективної ідентичності. Відтак, ідентичність дозволяє володіти історією або повноцінно продукувати історичний нарратив, заявляючи на свої виняткові права як оповідача, який з'єднує минуле з майбутнім, передаючи й укріплюючи у такий спосіб традицію. Отже, ідентичність слугує паспортом до самолегалізації культурного нарративу, для якої не існує поняття долі у сучасному світі, вона має сама себе уможливити й забезпечувати шляхом свого самоусвідомлення.

Список літератури

1. Бистрицький Є. Національна ідентичність і громадянське суспільство / Є. Бистрицький, С. Пролесев, О. Білий, С. Лозниця, Р. Зимовець, Р. Кобець. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА. – 2015. – 452 с.
2. Гуссерль Е. Криза європейського людства і філософія / Е. Гуссерль // Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрями. Хрестоматія; [упорядники В.В. Лях, В.С. Пазенюк]. – Київ.: Ваклер, 1996. – 428 с.
3. Донскіс Л. Збентежена ідентичність і сучасний світ / Л. Донскіс. – К.: Факт, 2010. – 312 с.
4. Еріксон Э. Детство и общество. Изд. 2-е, перераб. и доп. [пер. с англ.] / Э. Эриксон. – СПб.: Ленато, АСТ, Фонд «Университетская книга», 1996. – 592 с.
5. Кримський С.Б. Під сигнатурою Софії / С. Б. Кримський. – К.: Вид. дім «Киево-Могилянська академія», 2008. – 367 с.
6. Макінтайр Е. Чи є патріотизм чесною? // Сучасна політична філософія: Антологія [Пер. з англ. – Упоряд. Я. Кіш]. – К.: Основи, 1998. – С. 524-543.
7. Мудраков В. До проблем дослідження ідентичності. Про буття та пізнання патріотизму / В. Мудраков // Гуманітарно-наукове знання: горизонти комунікативістики. Матеріали Міжнародної наукової конференції 4-5 жовтня 2019 р. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2019. – С. 160-165.

8. Mudrakov V., Polishchuk O. Some Considerations on The Typology of Philosophical-Anthropological Models. To The Problem of Value Identifications of Ukrainians / V. Mudrakov, O. Polishchuk // *Anthropological Measurements Of Philosophical Research*. – № 14. – 2018. – P. 7-19.

9. Плеснер Г. Ступени органического и человек. Введение в философскую антропологию / Г. Плеснер // Проблема человека в западной философии [переводы / сост. и послесл. П.С. Гуревича; Общ. ред. Ю.Н. Попова]. – М.: Прогресс, 1988. – С. 96-151.

10. Tajfel H., Turner J. C. An integrative theory of intergroup conflict // *The social psychology of intergroup relations* / Ed. W. G. Austin, S. Worchel. – Monterey, CA: Brooks-Cole, 1979. – P. 33-48.

11. Тейлор Ч. Этика автентичності / Ч. Тейлор; [пер. з англ. А. Васильченко] – Вид. друге. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2013. – 128 с.

12. Шльогель К. Український виклик. Відкриття європейської країни / К. Шльогель; [пер. з нім. Н. Комарова]. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2016. – 356 с.

References

1. Bystrytskyi, Ye. (2015). *Natsionalna identychnist i hromadyanske suspilstvo* [National Identity and Civic Society]. (Ye. Bystrytskyi, S. Proleiev, O. Bilyi, S. Loznytsia, R. Zymovets, R. Kobets, Eds.). Kyiv: DUKH I LITERA [in Ukrainian].

2. Huserl, E. (1996). *Kryza yevropeiskoho liudstva i filofosfiia* [The Crisis of European People and Philosophy]. *Suchasna zarubizhna filofosfiia. Techii i napriamy. Khrestomatiiia* [Modern International Philosophy. Schools and Directions. Anthology]. (V.V. Liakh, V.S. Pazeniiuk, Eds.). Kyiv: Vakler [in Ukrainian].

3. Donskis, L. (2010). *Zbentezhena identychnist i suchasnyi svit* [Troubled Identity and the Modern World]. Kyiv: Fakt [in Ukrainian].

4. Erikson, E. (1996). *Detstvo i obshchestvo* [Childhood and Society]. Saint-Petersburg: Lenato, AST, Fond «Universitetskaiia knyga» [in Russian].

5. Krymskyi, S.B. (2008). *Pid syhnaturoiu Sofii* [Under Signature of Sophia]. Kyiv: Vyd. dim «Kyievo-Mohylianska akademiia» [in Ukrainian].

6. Makintair, E. (1998). *Chy ye patriotyzm chesnotoiu?* [Is Patriotism a Virtue?]. *Suchasna politychna filofosfiia: Antolohiia* [Modern Political Philosophy: Anthology]. Kyiv: Osnovy [in Ukrainian].

7. Mudrakov, V. (2019). *Do problem doslidzhennia identychnosti. Pro buttia ta piznannia patriotyzmu* [On the Problem of Identification Study. On Being and Cognition of Patriotism]. *Humanitarno-naukove znannia: horizonty komunikativistyky. Materialy Mizhnarodnoi naukovo konferentsii, October, 4-5 zhovtnia* [Humanitarian-Scientific Knowledge: Limits of Communication. Materials of International Scientific Conference, October, 4-5]. Chernivtsi: Chernivetskyi nats. Un-t, 160-165 [in Ukrainian].

8. Mudrakov, V., Polishchuk, O. (2018). Some Considerations on The Typology of Philosophical-Anthropological Models. To The Problem of Value Identifications of Ukrainians. *Anthropological Measurements of Philosophical Research*, 14: 7-19.

9. Plesner, G. (1988). *Stupeni organicheskogo i chelovek. Vvedenie v filofosfskuyu antropologiyu* [The Levels of the Organic and Man, Introduction to Philosophical Anthropology]. *Problema cheloveka v zapadnoi filofosfiia* [Problem of Man in International Philosophy]. (P.S. Gurevich, Yu.N. Popova, Eds.). Moscow: Progress, 96-151 [in Russian].

10. Tajfel, H., Turner, J.C. (1979). *An Integrative Theory of Intergroup Conflict. The Social Psychology of Intergroup Relations* (W. G. Austin, S. Worchel, Eds.). Monterey, CA: Brooks-Cole, 33-48.

11. Teilor, Ch. (2013). *Etyka avtentychnosti* [The Ethics of Authenticity]. (A. Vasylichenko, Trans.). Kyiv: DUKH I LITERA [in Ukrainian].

12. Shliohel, K. (2016). *Ukrainskyi vyklyk. Vidkryttia yevropeiskoi krainy* [Ukrainian Challenge. Discovery of European Country]. (N. Komarova, Trans). Kyiv: DUKH I LITERA [in Ukrainian].

V. B. Mudrakov, A. S. Poliushuk

НЕКОТОРЫЕ СООБРАЖЕНИЯ О ПРОБЛЕМАХ ИДЕНТИЧНОСТИ И ГУМАНИТАРНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

Статья посвящена анализу идентичности в контексте попытки определения гуманитарной безопасности с точки зрения актуальных событий в Украине. Призмой аналитики является пересечение обществоведческого и философского знания. Авторы диагностируют современную украинскую идентичность как состояние «постоянных мировоззренческо-общественных шатаний» – состояние обескураженности идентичности, а также акцентируют внимание на ценностях как ключевых факторах самоидентификации. Подчёркивается необходимость культурного наратива как лелеяние ценности собственной самобытности и «собственной философии». Из этой предпосылки выводится общее смысловое наполнение гуманитарной составной безопасности и некоторые основные моменты её концептуализации: «картина будущего», «утверждения того, кем уже являешься», «ощущение быть вместе», «монадная личность». При таком идейном посредничестве имеют место определённые аллюзии на скорость и качество украинского самоутверждения идентичности.

Ключевые слова: идентичность, подлинность, ценности, гуманитарная безопасность, смущение и утверждение идентичности, культурный нарратив, здоровье идентичности.

V. Mudrakov, O. Polishchuk

SOME CONSIDERATIONS ON THE PROBLEMS OF IDENTITY AND HUMANITARIAN SECURITY

Introduction. The analysis of identity in the context of attempt to define humanitarian security in the light of current events in Ukraine has been considered. The prism of analytics is the intersection of social science and philosophical knowledge. The authors diagnose contemporary Ukrainian identity as a state of «perpetual worldview and social wobble», – the state of identity embarrassment, and also focus on values as key factors of self-identification. The need for cultural narrative as a nurturing of the value of the own identity and «the own philosophy» is emphasized. From this position the general meaningful content of the humanitarian component of security and some main points of its conceptualization have been deduced: «picture of the future», «affirmation of the actual state», «feeling of being together», «monadic personality». With such ideological mediation, there are certain allusions to the speed and quality of Ukrainian identity assertion. **The aim and the tasks** are to outline the foundations of the formation of similar needs in the formation of identity that emerge from the humanitarian analytics of current actual and potential philosophical-worldview studies. **Research methods.** Ensuring the productivity of the conclusions comes not only from the successful selection of qualitative literature, but also from the predominantly used methodology in its analysis and analysis of the real state of affairs. The objective realities that have become the object of research on the one hand appear as a real, so to say, tangible material, on the other hand, – interpretations in the minds of others. However, in both cases, it is about the adequacy of reading, strict transfer into theory structuring mode, making conclusion and prediction of the aspects defined by the purpose – description of the current state of identity changes and characterization of potential dangers by the terminology of humanitarian security components. Such symbiosis indicates the interdisciplinary approach: social science and philosophical areas. Their interleaving is most effective for such topic in the light of the usage of hermeneutical and phenomenological methods. **Discussion.** The most general orientation in the conversation about identity must undoubtedly be on the origin of this concept. Thus, for the first time the concept of identity and its scientific development appeared in the works of E. Erickson and J. Turner. E. Erickson states that identity is a multilevel structure, which is formed by social factors in the development of cultural norms, social statuses and roles, etc., and thus represents certain reflection of a person's internal solidarity with social ideals and standards. Beginning in the 1970-s, this term has been actively involved in the scientific circulation and become the object of socio-humanities study. In particular, S. Freud and J. Lacan paid considerable attention to the problems of identification. In social psychology, C. Cooley,

G. Le Bon, G. Mead, and G. Tarde addressed this problem. According to the latter, identity is not only a social phenomenon but also a process. In this case, it is not so much about the concept of «identity» as it is about «identification», that is, the process in which a person interacts with society and as a result of it (interaction) assumes social roles in relation to one or another collective action of a social group. Such an instruction is of particular importance to our research, since it points to possible ways of reformatting identical constructions – the setting of qualitatively other projective tasks in the field of social-humanitarian policy by civic institutions. In addressing the definition of «with what?», actually, identity emerges under such conditions and in what terms to speak about it, the work of the well-known Lithuanian intellectual L. Donskins «Confused Identity and the Modern World» is published. A cross-section of the national-cultural definition of identity is offered by a collective monograph of Ukrainian philosophers, «National Identity and Civil Society», which has become perhaps the main reference point in understanding the particularities of national identity as a humanitarian security constant for this study. **Conclusions.** So, by healing oneself in the way of overcoming embarrassment and asserting own identity, a person becomes ready to be responsible for every act of his life-long progress as ultimately determining for his or her collective being, that is, for the whole people. In other words, being prepared to become a model is a way of forming belonging to the world of collective values and tolerant policy of recognition. Besides, it is also the imperative to preserve identity health. This, therefore, is a challenge for ourselves – the formation of the new European identity in Ukraine through the restoration of historical memory as the affirmation of the cultural narrative for the present and the future. This is, in fact, the first step in creating «own philosophy» – the culture of ideas and nurturing of self-esteem, not only as a theoretical principle, but also as a daily life-practical duty: world-view priorities, ways of thinking, results of value reformatting as a process of continuous improvement.

Therefore, based on such guidelines and the real Ukrainian situation, it can be argued that humanitarian security in the aspect of forming collective identity is a certain balance of national-spiritual values with socio-political ones, this world-view health is embodied by intellectual taste, it is the awareness of the multiplicity of spiritual paths as political unity. This is the way which the modern Ukrainian is moving towards in the civilized world. It is, therefore, a question of democratic principles as a result of the self-development of society – from the social science standpoint, from a philosophical point of view – the possibility of the essential progress of the contemporary as the development of the capacity of own collective identity. Identity, therefore, allows one to have history or fully produce a historical narrative, claiming own exclusive rights as a narrator, who connects the past with the future, thus conveying and reinforcing the tradition. Thus, identity serves as a passport to the self-legitimization of a cultural narrative, for which there is no concept of fate in the modern world, it must enable itself and secure itself through its self-awareness.

Key Words: identity, authenticity, values, humanitarian security, embarrassment and assertion of identity, cultural narrative, identity health.

UDC1:316.327

J. V. Kharchenko

THE PARADOX OF INTERACTION: "UNIQUE" AS COMPREHENSIVE (TRANSCENDENTAL APPROACH)

Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University;
kharchenkojv@gmail.com

Abstract. *The paradox of the interaction of "unique", "universal" and "comprehensive" through the use of classical postulates of fundamental as well as philosophical and theological knowledge was examined in accordance with the aim of the study. The ideal interaction models were conceptualized, following the key task. It was confirmed a possibility of distinguishing the basic provisions in fundamental sciences: recognizing the reality of the existence of the world, patterns of its structure and the idea that the world can be cognizable by man. Within the key postulate in philosophy of "man – society – universe" interaction the categories of "man", "society", and "universe" were considered as ideal holistic constructions-singularities. Theological postulates were presented in the form of sacred texts reflected in the Revelation texts about the Comprehensive Logos; in the fundamental doctrine of the All-Powerful, Wise and All-Loving God, of His true essence and good deeds. The transcendental method was used to introduce a priori transcendental concepts – "unique", "comprehensive", "universal" which are a prerequisite for resolving the unique and universal interconditionality paradox, as well as their self-transcendence. In conclusion it was underlined that the points of view of a man as unique and divine as comprehensive and universal coincide precisely in the process of constructing the being of the social reality. That is, what a person does and creates is a predestination of the Comprehensive Logos.*

Keywords: universal, comprehensive, unique, interaction.

Introduction

Modern fundamental research represents the tendency to generalize all existing theories in order to present a common concept of being, to construct a new holistic image of our universe, which probably exists along with many other universes. Here the main question arises: whether our universe is unique, or it is just one version of its multiple repetitions?

We can say that every science (quantum physics, astronomy, biology, genetics, medicine, cybernetics) forms its own new picture of the world, embracing all new ideas about existence. Many of these "bricks of the world" do not always add up to a solid well-coordinated design. The combination of these paintings may also project new, previously unknown laws of nature. That is, the interaction of many pictures of the world gives rise to the image of a new reality. The

mind, at the same time, always strives for a comprehensive understanding of things, for the end result, explaining the purpose and meaning of life. After all, for each individual his own life is unique and valuable. This reveals the paradox of the interaction between being and man.

In his study, V. Yevsyukov shows that the picture of the world depends directly on the nature of the human society that created it. In the early stages of development, consciousness identifies concepts such as "society," "nature," "universe." Here there is one of the archaic concepts of the universe in the image of an animal. The next step is to humanize the universe. Constantly overcoming the rigid dependence on nature, man more and more towers over it. Accordingly, his view of the cosmos, which is now presented to him in the guise of man, is changing (Евсюков, 1990: 121).